

УДК 373.3/5.091.321.398(477)»1940/1980»
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2025/1.12>

Лаврут О.О.

Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ГРУПИ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ У ШКОЛАХ УРСР У 1950–1980-Х РР.

У статті охарактеризовано діяльність груп продовженого дня у другій половині 1950–1980-х рр. Вони відігравали важливу роль у житті школи. Групи продовженого дня покликані були, фактично, замінити потенціал сімейного виховання. Адже, батьки учнів, в основному, працювали і не могли собі дозволити через матеріальні і соціальні аспекти займатися власними дітьми. У роботі акцентовано, що такі осередки покликані були підмінити цінності родинного виховання радянсько-суспільними. Саме у групах продовжували реалізовувати основні напрями виховання «радянської людини» засобами гри, переглядом і коментарями фільмів та мультфільмів, екскурсіями тощо. На педагогів покладалися і навчальні функції, оскільки тут відбувалося вивчення уроків, виконання домашніх завдань. Окрім цього, у групах мали дотримуватися й режимних моментів: сон, прогулянка, ігри.

У статті також проаналізовано аспекти, на які варто було звернути увагу органів освіти. Часто групи продовженого дня ставали логічним продовженням уроків, які школярі виконували протягом довшого часу, аніж встановлені санітарні норми. З одного боку, діти мали виконати домашнє завдання, а з іншого це забирало часу із інших видів діяльності. Виховний процес залишався теж важливим у групах. У роботі акцентовано на тому, що дітей долучали до гурткової діяльності, де вони мали змогу розвинути свої знання, уміння та нахили. У деяких школах бракувало достатньої матеріально-технічної бази для організації життєдіяльності учнівства: кімнат для ігор, для сну, літератури тощо. Ці питання намагалися вирішити із допомогою батьківства, підприємств та організації, проводячи збори, наради, фінансуючи, що було під силу. Групи продовженого дня встановлювали й час перебування у них дітей різних вікових категорій, що також пов'язувалося із роботою їх батьків та відсутністю можливості старшого покоління бути із дітьми.

У статті зазначено про зростання кількості груп продовженого дня і їх контингенту протягом зазначеного періоду. Держава максимально продовжувала контролювати діяльність педагогів і дітей, формувати їх світогляд і виховувати колективну свідомість.

Ключові слова: школа, радянське суспільство, учні, виховання, навчання, група продовженого дня, діяльність.

Постановка проблеми. Здобуття освіти молодим поколінням є важливим поступом до його становлення та подальшого життя. Перебування у школі передбачає не лише урочну діяльність, а й поза її межами. Після занять діти мають змогу залишитися вдома із близькими дорослими або у школі із педагогами. Групи продовженого дня покликані не лише забезпечити догляд за дитиною, а й зважати на її розвиток і навчання. За радянських часів останнє характеризувалося усуспільненим життям.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання діяльності груп продовженого дня (далі – ГПД) цікавило дослідників. О. Логвиненко проаналізував здійснення обов'язкової шкільної освіти в УРСР у 1950–1960 – х рр., зупинившись на причинах відкриття ГПД, їх кількісному складі, який зростав [12, с. 375–386]. Дослідники торкалися й організації навчально-виховного процесу в умовах

ГПД, методики проведення різних активностей зі школярами, їх оздоровлення та ролі педагога. Серед таких – О. Жигайло, Ю. Дідик [9, с. 213–217], В. Дубровський [8, с. 65–70] та інші [13; 14; 18]. Вони стосуються педагогічного спрямування. О. Лаврут охарактеризувала становище школи в УРСР у другій половині 1940-х–1980-х рр. [10]. Вона звернула увагу на формування світогляду школярів [11, с. 85–88].

Постановка завдання. Проте проблема впливу суспільних чинників на діяльність ГПД залишилася поза увагою дослідників. Метою наших наукових пошуків є характеристика діяльності ГПД в умовах функціонування радянського суспільства у другій половині 1950-х–1980-х рр. Це обумовлює виконання таких завдань: вивчення історіографії питання та його джерельної бази; діяльність дітей і педагогів у групах продовженого дня; з'ясування місця ГПД у шкільній освіті зазначеного періоду в

УРСР; окреслення перспектив подальших наукових пошуків.

Виклад основного матеріалу. ГПД покликані були надати не лише освіту, а й продемонструвати турботу держави про батьків вихованців, зокрема жінок, які мали рівні права із чоловіками і мали змогу працювати. Оскільки в цих групах вихователі мали як правило педагогічну освіту, то завдяки їм держава частково прагнула підвищити успішність школярів, якість навчання та подолати проблему другорічництва. Інша мета, яку переслідувала держава – виховання «радянської людини», яка б багато часу проводила у школі, де створені умови задля її формування через урочну, позаурочну систему; яка б відривала дітей від традиційного сімейного виховання. «Комуністична партія та радянський уряд в останні роки багато здійснила для удосконалення форм громадського виховання». Поряд із навчально-виховними закладами нового типу – школами-інтернатами – організовано групи і школи продовженого дня. Головне їх завдання – створити єдину всеохопну систему, яка б забезпечила різнобічний розвиток дітей, сформувала у них риси «нової людини». Місія ГПД була важливою: вона залишалася складовою системи, адже лише в урочній діяльності неможливо здійснити всебічний розвиток і виховання дитини. ГПД мала можливості розвивати у школярів фізичний, естетичний, творчий та інтелектуальний потенціал. Вона не повинна була стати продовженням урочної системи. До цієї діяльності мали долучитися піонерські і комсомольські організації [7, с. 171].

Наприкінці 1950-х рр. почали відкривати такі перші групи і школи. Нормативним підґрунтям їх діяльності стала прийнята пізніше постанова «Про організацію шкіл з подовженим днем» від 22 березня 1960 року [12, с. 375–386]. Згідно із Законом УРСР «Про народну» від 28 червня 1974 р. у школах за умов наявності необхідної матеріально-технічної бази та кадрового потенціалу мали функціонувати школи або групи продовженого дня. Вони покликані були забезпечити перебування та розвиток дитини у закладах освіти у той час, коли їх батьки працювали [16, с. 6].

У школі продовженого дня дитина перебувала 10 – 12 годин, що давало можливість педагогам глибоко вивчити індивідуальні особливості, інтереси учнів, різноманітно і цікаво організувати позакласну і позашкільну роботу. Умови та особливості роботи у такому закладі відкривали б «широкі можливості для міцного зв'язку навчання і виховання. У розв'язанні важливого державного

завдання – виконанні Закону про всеобуч» ці школи виявилися досить ефективними. Подальше розширення середньої освіти, посилення ролі громадського виховання, як однієї із вирішальних умов розвитку молодого покоління, вимагало значних матеріальних витрат. Школи, як зазначали, вигідні із економічного погляду, оскільки утримання учнів коштувало дешевше за школу-інтернат. Школи продовженого дня створені відносно недавно, їх контингент зростає, що пояснювалося визнанням батьків та громадськості [17, с. 1].

Якщо простежити кількісну динаміку ГПД, то у 1960/1961 н.р. в УРСР працювало 2 319 шкіл із такими групами, а всього ГПД – 4 336, де перебувало 131,8 тис. учнів, а у 1967/68 н.р. – ці показники склали 8 221, 26 304 і 911,4 тис. відповідно. У середині 1980-х рр. питома вага учнів, котрі відвідували ГПД в СРСР склала близько 38%, в УРСР – майже 45 відповідно. Це були найвищі показники в СРСР [16, с. 9]. На фінансування ГПД виділялося близько 5% освітнього фонду УРСР [15, с. 11].

Діяльність дітей та педагогів була регламентованою. Вівся журнал обліку учнів ГПД школи, де вихователі і керівники гуртків вели облік школярів. Сюди вносилися відомості і про стан здоров'я учнів, заповнення якого здійснювалося зі шкільним лікарем у рубриці «Показники здоров'я». У журнал обов'язково писали про проведення екскурсій, перегляд фільмів та інших заходів, що проводили із дітьми. Була присутня й інформація про батьків вихованців. Цими справами займалися органи народної освіти, серед яких виділяли такі області: Донецьку, Кіровоградську, Миколаївську, Дніпропетровську та м. Київ. Заслужувала на увагу організація навчально-виховної роботи у школі продовженого дня № 76 м. Горлівка, де дотримувалися режимних моментів та організації освітнього процесу. Діяльність педагогів спрямована на удосконалення роботи учнівства, яке мало продуктивно працювати, але не враховували особливості розвитку дітей, їх навантаження; самостійно спостерігати, мислити, користуватися підручником, забуваючи про інші джерела інформації, маніпулюючи їх свідомістю і відсутністю умов до формування і розвитку критичного мислення. Тому, заняття носили суворо регламентований характер, водночас писали про диференційований підхід до дітей, наступність у роботі, урізноманітнення форм і методів роботи з ними, використовуючи можливості навчального обладнання кабінетів.

Проте зазначали і про недооцінку значення таких шкіл і груп. У Харківській, Волинській,

Закарпатські областях були відсутні певний час такі школи і на шпальтах періодичної преси писали про байдужість органів народної освіти здійснювати роботу із впровадження їхньої діяльності. Закиди йшли у бік органів освіти деяких регіонів, які недооцінювали їх потенціал. До прикладу, у Львівській, Полтавській, Херсонській, Хмельницькій та Ровенській областях функціонували 1–2 школи, де не виконувався щороку «Закон про всеобуч» і відомі випадки дитячої безпритульності [17, с. 1]. А у 1966/1967 н.р. у школах Київщини навчалось більше 45,3 тис. учнів, із яких 18% перебували у ГПД, у 1970/1971 н.р. – 66 тис. дітей, або більше 27% відповідно [4, с. 35].

Це залежало і від дотримання режиму дня у школі і вдома, що полягало у врахуванні вікових особливостей дитини, раціональному використанні часу, чергуванні різних видів діяльності, різноманітності видів і форм роботи із дітьми. У багатьох школах уроки співів, фізичної підготовки, переносили на другу половину дня, що пояснювали так: «Це дає можливість учителям контролювати виконання робіт з найбільш важливих предметів» [17, с. 1]. Згідно із вимогами, якщо у школі було 4 ГПД, то вона мала використовувати потенціал бібліотеки, читального залу, якщо вони взагалі там функціонували, фізкультурний або ігровий майданчик, ігрові кімнати і гуртки для молодших школярів: технічного моделювання, ракетомодельний, ігри та іграшки, «Умілі руки» (вишивання, в'язання) [1, с. 182].

Оскільки діти довгий час перебували у закладі освіти, то їм мало бути організоване дворазове харчування. Чверть учнів, переведені на продовжений день, звільнялися від плати за харчування, із них 10% – повністю і 15% – платили до половини вартості харчування. Проте перевірки показали, що у багатьох закладах діти харчувалися неорганізовано, у одних школах – один раз, у інших – два. У більшості областях УРСР передбачені бюджетом асигнування повністю не використовувалося [17, с. 1].

У інформації про роботу відділу народної освіти Самбірського міськвиконкому станом на 1 грудня 1979 року зазначалося, що відділ спрямовував свою роботу на втілення у життя рішень XXV з'їзду КПРС, виконання постанови ЦК КПРС і ради Міністрів СРСР від 22 грудня 1977 р. № 1111 «Про дальше вдосконалення навчання, виховання учнів загальноосвітніх шкіл і підготовку їх до праці». Відділ освіти «...своєчасно і правильно націлює педагогічні колективи підлеглих установ на подальший розвиток загальнообов'язкової

середньої освіти, вдосконалення навчально-виховного процесу, усвідомлення педагогічними колективами, учнями і їх батьками необхідності рішучого повороту загальноосвітньої школи до поліпшення молоді до праці, обґрунтованого вибору професії» [5, с. 41]. У місті зменшилася кількість дітей, які навчалися у 2 зміну і складала лише 5%. ГПД охоплено 41% учнів 1–7 класів, що на 6% більше порівняно із попереднім навчальним роком. Гарячим харчуванням охоплено майже усіх школярів, кількість посадкових місць у них відповідало нормативним вимогам [5, с. 41].

У інформації про роботу відділу народної освіти Турківського райвиконкому Львівської області вказувалося на зростання мережі ГПД у районі до 106, яка охоплювала близько 3 700 учнів або кожного третього учня 1–8 класів. Позитивний досвід роботи ГПД мали Боринська, Ільницька середні школи. Особливо акцентували на самостійності діяльності учнів під час виконання домашніх завдань та позитивних взаємостосунків між педагогами та учнями. Ставили у приклад і оформлення інтер'єру у народному стилі, використовуючи потенціал ужитково-прикладного мистецтва та природний матеріал [5, с. 52].

Київський обласно Міністерству освіти УРСР надало «Інформацію про впорядкування режиму роботи груп продовженого дня і дошкільних дитячих закладів станом на 15 січня 1985 р.». Він повідомляв, що режим роботи груп продовженого в школах узгоджено з режимом роботи підприємств, господарств, організацій і установ. У грудні 1984 р. усі школи провели батьківські збори, опитування батьків, спільні наради із керівниками підприємств, господарськими організаціями і установами, які врахували побажання та можливості один одного. Тому, внесені зміни у режим роботи груп. ГПД для учнів 1–3 та підготовчих класів закінчували роботу о 17 годині – 24%, о 17.30 – 65,8 і о 18.30 і пізніше – 10,2 відповідно. Для учнів 4–8 класів закінчували працювати о 17 годині – 8,1, о 17.30 – 55,8 о 18.30 і пізніше – 36,1% відповідно. Щодо днів роботи, то для учнів 1–3 і підготовчих класів 6 днів працювали 79,3% ГПД, 5 днів – 20,7 відповідно. Для учнів 4–8 класів – 6 днів – 91 і 5 днів – 9% відповідно [3, с. 25]. Разом з тим у школах створені 109 суботніх і 37 щоденних чергових ГПД для учнів 1 – 8 класів, проведена робота з упорядкування режиму роботи закладів з урахуванням прохань батьків. Часто у ГПД вихователями були класні керівники [3, с. 26].

Проте спостерігалися і хиби у роботі ГПД. Зокрема, згідно із перевіркою ГПД в Стуженян-

ській середній школі встановлено про відсутність єдиного розпорядку дня, з якого видно коли у дітей відпочинок, обід чи прогулянка. Кожен вихователь писав розклад, який був для нього зручний. Іноді були відсутні виховні плани: на півріччя, тиждень або щоденні. Школярі мало перебували на свіжому повітрі – по 10–15 хвилин щоденно, і не мали чіткої мети на прогулянці; бракувало часу на вивчення пісень, хороводів, фізкультурних хвилин. Адміністрація не звертала увагу на те, як проходила виховна робота у ГПД. Домашні завдання виконували довго. Діти з групи 1 класу виконували завдання із математики близько 50 хвилин, але окрім цього предмета мали ще зробити українську мову та читання. Згідно із санітарними нормами учням на виконання домашнього завдання відводилося від 45 до 60 хвилин. Очевидно, що вони не дотримувалися, адже ще треба було виконати завдання і з інших предметів. Щодо другокласників, то вони повільно виконували завдання, а вихователів це влаштовувало: вони не робили зауваження їм. Можливо, педагоги знали особливості дітей і вважали це природним процесом. На виконання математики діти теж витратили 50 хвилин [1, с. 181].

Тому, інспектори надали рекомендації до поліпшення діяльності ГПД. У понеділок – проводити заняття гуртків художньої самодіяльності, де діти розучували танці, пісні, займалися художнім читанням, малюванням, ліпленням, проводили бесіди про митців. У вівторок рекомендували проводити роботу із піонерами або жовтентами на різні теми. У середу дітей запросили б до гуртків, у четвер – долучали до трудового виховання, доглядаючи за квітами, клумбами та одягом; у п'ятницю – фізичним вихованням та рухливими іграми; а суботу – позашкільними заходами: перегляд кіно та мультфільмів, організація екскурсій, зустрічі з виробничими бригадами та представниками підприємств, організацій або установ. Зазначали, що дотримання такого розкладу допомогло б учням зосередити зусилля на розв'язанні певних завдань і питань [1, с. 182].

Недостатньо приділяли увагу створенню належних умов функціонування груп продовженого дня. Зокрема, у м. Кіровоград були відсутні кімнати для денного сну дітей, медичного кабінету, а їдальня не відповідала санітарно-гігієнічним вимогам, умови для позакласної роботи. Подекуди ГПД комплектували учнями механічно, без урахування вікових особливостей дітей, що призводило до поступового відсіву дітей. ГПД потребували й відповідних педагогічних кадрів [17, с. 1]. У закла-

дах бракувало спортивного інвентаря та ігор: відсутні скакалки, м'ячі, гімнастичні та інші набори для ігор. Або дітям не давали ті ігри і обладнання, яке було наявне у школі [2, с. 157]. Такі висновки робили інспекторські перевірки, спілкуючись із дітьми. Педагоги віддавали перевагу навчальній діяльності у ГПД, а не розвитку дитини [1, с. 183].

Тому, пропонували скласти єдиний режим для усіх груп, а адміністрації подбати про обладнання ігрових майданчиків та іграшок для дітей (м'ячів, настільних ігор тощо), організувати гуртки для школярів. Адміністрація, класовод, організатор мали відвідувати заняття ГПД. Відповідальність за час виконання домашніх робіт покладалася на вихователів груп і повинен бути таким: для 1 класу – 45 хвилин, для 2–50 відповідно, для 3–1 годину і 4 класу – 1,3 год. відповідно. Хоча самі вихователі не мали змоги контролювати обсяг завдань, це повинні були здійснювати класоводи. Водночас зазначали, що вони не повинні пояснювати матеріал, це були функції тих, хто задавав домашнє завдання. Виникало питання: якщо дітям необхідно було уточнити, роз'яснити, і лише після цього вони могли щось робити? Тут жорстко керувалися «Правилами для учнів», де зазначалося про самостійність і своєчасність виконання домашніх завдань. А яким чином це мало виконуватися? [1, с. 183].

Серед недоліків роботи вихователів ГПД виділяли те, що у більшості вони займалися організацією харчування і ігровою діяльністю дітей, дещо відсуваючи виховну роботу, не підтримували контакти із класоводами, учителями-предметниками, учнівськими організаціями шкіл та позашкільними установами. Вихователям закидали їх ігнорування тематичними політінформаціями, що не входило безпосередньо до їх обов'язків [5, с. 53].

Робота ГПД перевірялася інспекторами шкіл, які надсилали свої висновки у відділи освіти. У доповідній записці завідувачому Миколаївському облвно тов. Рубану-Задольському М.Л. та завідувачому Братським райвно Бонч-Бруєвичу В.М. від інспектора шкіл облвно Кривохижі Г.І. про виконання Братським райвно пропозицій облвно щодо результатів фронтальної перевірки шкіл району у січні 1972 р. зазначалося, що це питання вивчалось у Григорівській і Братській № 2 середніх та Михайложуківській і Шевченківській восьмирічних школах. Перевірка встановила, що керівники і педагогічні колективи шкіл сприйняли зауваження членів комісії і своєчасно почали ліквідовувати хиби власної діяльності [6, с. 4].

Тому рекомендували вказати конкретні заходи із патріотичного, естетичного, атеїстичного, трудового і фізичного виховання; поліпшити матеріальну базу, долучивши до вирішення цього питання місцеві органи влади і батьків [2, с. 157]. Варто було звернути увагу на планування та організацію навчально-виховної роботи з боку органів народної освіти, обласних інститутів удосконалення учителів [17, с. 1].

Вказівки березневого і квітневого (1985 р.) Пленумів ЦК КПРС з інтенсифікації виробництва, прискорення соціально-економічного розвитку суспільства акцентували на «...зміцненні дисципліни і організованості наполегливої боротьби проти всього того, що суперечить соціалістичним нормам життя», й перебували у центрі уваги відділів народної освіти, шкіл та позашкільних закладів. Вони вказали на необхідність «кардинально поліпшити якість навчання, виховання дітей та молоді, забезпечити їх активну участь у суспільно корисній праці, творчо долучитися до виконання завдань, які випливали із “Основних напрямків загальноосвітньої та професійної школи”» [6, с. 169].

Висновки. Отже, групи продовженого дня залишалися важливою складовою шкільної освіти. Вони покликали були виконати певні функції. Серед них – навчальна, яка полягала у продовженні освітнього процесу, коли діти виконували домашні завдання: самостійно або за допомогою вихователя. На це відводився певний час, що встановлювалося санітарними нормами, проте вони часто не виконувалися через значний обсяг завдань, брак достатньої підготовки педагогів. У ГПД школярі мали й розвивати власний потенціал шляхом організації відповідної діяльності: гурткової, екскурсійної, ігрової. Це залежало як від матеріально-технічного забезпечення конкретної школи, так і від суб’єктивних факторів: можливості і бажання вихователя, школярів і їх батьків. Останні покладали на ГПД свої сподівання щодо власних дітей, оскільки перебували, як правило, у цей час на роботі. Виховний аспект полягав також у продукуванні дітям ідеологем радянського суспільства.

Перспективами подальших наукових пошуків може стати вивчення інших аспектів шкільного життя в УРСР зазначеного періоду.

Список літератури:

1. Державний архів Вінницької області. Ф. Р 6014. Оп. 1. Спр. 352. 193 арк.
2. Державний архів Запорізької області. Ф. Р 4492. Оп. 1. Спр. 124. 179 арк.
3. Державний архів Київської області. Ф. Р 144. Оп. 10. Спр. 391. 116 арк.
4. Державний архів Київської області. Ф. Р 144. Оп. 9. Спр. 1310. 35 арк.
5. Державний архів Львівської області. Ф. Р 163. Оп. 9. Спр. 1282. 90 арк.
6. Державний архів Миколаївської області. Ф. Р 2817. Оп. 6. Т. 2. Спр. 757. 124 арк.
7. Державний архів Миколаївської області. Ф. Р 3107. Оп. 1. Спр. 424. 194 арк.
8. Дубровський В. Л. Група продовженого дня як одна із форм становлення особистості учня у початковій школі. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки*. 2019. № 2. С. 65–70. DOI: <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2019-PP-2-65-70>.
9. Жигайло О., Дідик Ю. Самопідготовка молодших школярів з математики на заняттях у групах продовженого дня. *Актуальні питання гуманітарних наук. Педагогіка*. 2014. Вип 8. С. 213–217.
10. Лаврут О. О. Радянська школа у другій половині XX ст.: вимір України : монографія. Слов’янськ : Друкарський Двір, 2020. 531 с. : іл., табл.
11. Лаврут О. О. Формування «радянського» світогляду учнів початкової школи засобами підручників (на прикладі «Українська мова. Підручник для 1 класу початкової школи. Частина перша. Українською мовою»). *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 122. С. 85–88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2017_122_22 (дата звернення: 10.03.2025).
12. Логвиненко Олександр. Загальнообов’язкова освіта в Україні: досвід і проблеми 50–60-х рр. XX ст. *Політика здійснення загальної обов’язкової освіти*. С. 375–386. URL: <https://surl.li/sztrxo> (дата звернення: 17.02.2025).
13. Продовжений день у школі : методичні рекомендації. Київ : Радянська школа, 1977. 168 с. (Б-ка передового досвіду. нар. освіта).
14. Сокурєнко, Н. Ф. Години здоров’я в групах продовженого дня : методичні рекомендації. Київ : Здоров’я, 1974. 104 с.
15. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. Р 166. Оп. 15. Спр. 8889. 211 арк.
16. Центральний державний архів громадських об’єднань України. Ф. Р 1. Оп. 32. Спр. 2093. 136 арк.

17. Школи і групи продовженого дня. *Радянська освіта*. 1963. 7 вересня. № 71. С. 1.
18. Школы и группы продленного дня : организация учебно-воспитательного процесса. Київ : Радянська школа, 1986. 528 с.

Lavrut O.O. EXTENDED DAY GROUPS IN SCHOOLS OF THE UKRAINIAN SSR IN THE 1950S–1980S

The article describes the activities of after-school groups in the second half of the 1950s–1980s. They played an important role in the life of the school. After all, after-school groups were designed to replace the potential of family education. After all, the parents of the students, in general, worked and could not afford to take care of their own children due to material and social aspects. The work emphasizes that such centers were designed to replace the values of family education with Soviet-social values. It was in the groups that the main directions of educating a «Soviet person» continued to be implemented through games, watching and commenting on films and cartoons, excursions, etc. Teachers were also entrusted with educational functions, since this was where lessons were studied and homework was done. In addition, the groups had to observe regular moments: sleep, walks, games.

The article also analyzes the aspects that should have been paid attention to by educational authorities. Often, extended-day groups became a logical continuation of lessons that schoolchildren performed for a longer time than the established sanitary standards. On the one hand, children had to do homework, and on the other hand, this took time away from other types of activities. The educational process also remained important in the groups. The work emphasizes that children were involved in club activities, where they had the opportunity to develop their knowledge, skills and inclinations. Some schools lacked a sufficient material and technical base for organizing the students' life: rooms for games, for sleeping, literature, etc. These issues were tried to be resolved with the help of parents, enterprises and organizations, holding meetings, conferences, financing what was possible. Extended-day groups also established the time of stay of children of different age categories, which was also associated with the work of their parents and the lack of opportunity for the older generation to be with children.

The article notes the growth in the number of extended day groups and their contingent during the specified period. The state continued to control the activities of teachers and children as much as possible, to shape their worldview and to educate collective consciousness.

Key words: school, Soviet society, pupils, education, training, extended day group, activity.